

לישועתך קויתי

על שולחנו של הגאון המקובל
 איש האלקים הרב שמשון חיים בן הרב נחמן מיכאל נחמני ז"ע
 מחבר הספרים הקדושים זרע שמשון ותולדות שמשון

פרשת ויצא תשפ"ג | גליון מס' 372

מלאכתכם, הלא 'לא עת האסף המקנה, השקו הצאן ולכו רעו'.

(זרע שמשון פרשת ויצא, מאמר ט)

ורחל באה עם הצאן. (בכ"א ט, ט)

חמש פעמים מוזכרת בתורה, תיבת 'ורחל'. ארבעה מהם בפרשתנו: 'ורחל באה עם הצאן', (כ"ט). 'ורחל היתה יפת תואר', (שם ז). 'ויפתח את רחמה ורחל עקרה', (שם לא). 'ורחל לקחה את התרפים', (לא לד). ופעם נוספת בפרשת וישלח (לג ז), 'אחר ניגש יוסף ורחל וישתחו'.

יתכן לפרש את הקשר ביניהם, בדרך רמז. כי הנה כנסת ישראל נקראת רחל. כמו שנאמר (ירמיה לא יד), 'רחל מבכה על בניה'. ויתפרש סדר הפסוקים, על פי סדר הדורות.

בתחילה, נכנסה כנסת ישראל עם בניה, לארץ ישראל. וזה, 'ורחל באה עם הצאן אשר לאביה'. ככתוב בנבואת יחזקאל (יחזקאל לד לא), 'זאתנה צאני צאן מרעייתי אדם אתם'. על זה אומר פסוקנו, 'כי רועה היא'. שבעת כניסתה לארץ, היתה רועה את בני ישראל במיטב הארץ.

או אז, 'ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה'. 'יפת תואר' להקדוש ברוך הוא, 'ויפת מראה' לאומות העולם. כי אז בנו את בית המקדש, והיה ה' עמם, לשם לתפארת ולתהילה. באותם הזמנים, 'ויפתח ה' את רחמה ורחל עקרה'. היינו, שהנכרית ילדה בנים לעבודה זרה. אך רחל, היא כנסת ישראל, עקרה מלהוליד בנים שכאלה. (ראה ברכות י.).

ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום והנה רחל בתו באה עם הצאן, ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו. (בכ"א ט, ו - ז)

ויאמר להם השלום לו, השלום ביניכם לבינו, ויאמרו שלום. ואי פטטין את בעי, הנה רחל בתו באה עם הצאן. הדא אמרה שהדבור מצוי בנשים. ויאמר הן עוד היום גדול, אמר להם אם שומרי שכר אתם, הן עוד היום גדול. ואם שלכם אתם רועים, לא עת האסף המקנה. (בכ"א ט, ו - ז)

יש להבין, מדוע נהג יעקב אבינו כן, להוכיח את הרועים, באומרו 'אם שומרי שכר אתם, הן עוד היום גדול'. וכי זהו דרכו של עולם, אשר בא האחד לגור ומיד וישפוט שפוט.

ויש לפרש, כי אחר ששמע יעקב מהם, 'ואי פטטין את בעי, הנה רחל בתו באה עם הצאן', הסיק מדבריהם, כי אינם חפצים להאריך עמו בשיחה. זאת, אחר והם שכירי יום ונאסר עליהם להפסיק ממלאכתם. וכמו שפסק ב'שולחן ערוך' (חושן משפט סימן שלו סעיף כ), 'מוזהר הפועל שלא יבטל מעט כאן ומעט כאן, אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן. שהרי הקפידו על ברכה רביעית של ברכת המזון, שלא יברך אותה'.

לכן השיב יעקב ואמר להם, אם אכן שומרי שכר אתם והנכם מקפידים כל כך, שלא לחסר מזמן עבודתכם, מדוע נאספתם הנה. הלא 'הן עוד היום גדול'. ואף אם את שלכם אתם רועים, כיון שאתם חסים כל כך, שלא לבטל מזמן

שפחתו לה לשפחה'. כיון שהיא היתה שפחה לרחל דייקא, היות ופטרה אותה מרוב מלאכות הבית.

(זרע שמשון פרשת ויצא, מאמר יב)

ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי ולארצי. (בראשית ל, כה)

אמר רבי שמואל בר נחמני, אגדה היא בדיניו, שאין עשיו נופל, אלא ביד בניה של רחל. (נבאל בתרא קכג)

טעם הדבר, שאין עשיו נופל, אלא בידי בניה של רחל, יש לומר בפשטות, כי רחל הלא היתה עיקרו של בית, כמו שנאמר (להלן מו, יט), 'בני רחל אשת יעקב'. וזאת, משום שהיא היתה ראויה מלכתחילה, לעלות בחלקו של יעקב.

ברם לאה, הלא היתה אמורה, ליפול בחלקו של עשיו. ורק, בשביל שבכתה והתפללה לפני הקדוש ברוך הוא, כדכתיב (לעיל כט כז וברש"י שם) 'ועיני לאה רכות', זכתה להינשא אף היא ליעקב.

והנה בתפילתה של לאה ובבכיותיה, שלא תיפול בחלקו של עשיו, היה כעין פגם כלשהו. כי אם אכן היתה נישאת לעשיו, שמא היתה משפיעה עליו להחזירו למוטב. (וכעין שאמרו במדרש (בראשית רבה פ, ד), שיעקב אבינו נענש, על שהסתיר את דינה מעשיו, כדי שלא יתן בה עיניו, לקחתה לאשה. כי אם היתה נישאת לו, אולי היתה מחזירה אותו בתשובה).

אשר על כן, דווקא בניה של רחל, הם אלו שיכולים לבוא בזכותה, להילחם עם עשיו ולנצחו. אולם באשר ללאה ובניה, די לה ללאה, בכך שתהיה היא ניצולת ממנו ומן העונש, על שלא הסכימה להינשא לו. אבל לא יתכן, שתעמוד זכותה, גם שיעמדו בניה וינצחוהו.

(זרע שמשון ויצא, מאמר יז)

ברם, כאשר 'ורחל לקחה את התרפים', כשחטאו בני ישראל ועבדו עבודה זרה, אזי 'ואחר ניגש יוסף ורחל וישתחו'. שיצאו בניה של כנסת ישראל לגלות, והיו לעבדים אצל אומות העולם. כמו שנאמר בפרשת התוכחה (דברים כח סח), 'והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות'.

(זרע שמשון פרשת כי תבוא, מאמר י)

ויתן לבן לרחל בתו את בלהה שפחתו לה לשפחה. (בראשית כט, כט)

הנה לעיל (פסוק כד) בנישואי לאה, נכתב 'ויתן לבן לה את זלפה שפחתו ללאה בתו שפחה'. לכשנתבונן מעט, נבחין בשוני מסוים, בין שני הפסוקים. אצל רחל, נכתבה תיבת לה בסוף הפסוק, בצמוד לתיבת 'לשפחה'. ואילו אצל לאה, נכתבה תיבת לה בתחילת סיפור הדברים.

נוכל לבאר את השינוי, על פי דברי הגמרא (כתובות סא.), כי אשה שמכניסה שפחה לבעלה בעת הנישואין, נפטרה רק מעט מעול עבודות הבית. כי השפחה עושה אומנם, את צרכי הבעל ואת צרכיה שלה. אך עדיין נשאר על האשה, העול של עשיית צרכי עצמה. ברם, אם הכניסה האשה לבעלה שתי שפחות, נפטרה מעוד הרבה ממלאכות הבית. כי השפחה השנייה, תעשה את צרכיה שלה ואת צרכי האשה.

והנה, כאשר נתן לבן את זלפה, להיותה שפחה ללאה, עדיין לא נפטרה לאה מרוב עבודות הבית. היות וזלפה עשתה רק את צרכי יעקב וצרכי עצמה. אולם, כאשר נתן את בלהה כשפחה לרחל, נפטרה רחל מרוב המוטל עליה בעבודות הבית. שכן, את עבודת יעקב, כבר עושה זלפה שפחת לאה. ואילו לבלהה נותר לעשות, רק את צרכיה ואת צרכי רחל.

לכן אצל רחל הדגיש הכתוב, 'את בלהה

